

השימוש בהומור כאמצעי הישרדות בעולם החרדי על-פי הרומן 'ציפור ישנה' של יוכבד רייזמן

ד"ר עופרה מצוב-כהן*

תקציר

מאמר זה יבקש לחשוף את ההומור בעולמה של הגיבורה ברומן **ציפור ישנה**, ציפורה, המכונה בשם החיבה פייגי, בחורה דתית מהחברה החרדית, וכן את דרכי ההבעה ההומוריסטיות שבהם היא נוקטת כדי לשרוד בחברה זו על פי התנאים המוכתבים בחלקם על ידה. כל זאת, לאחר שחתנה המיועד יוחנן אינו מגיע לטקס חופתם ובכך ממיט עליה ועל משפחתה בושה וחרפה. בלבה של פייגי גומלת ההחלטה להעמיד פני צמח וממקום משכבה הפסיבי, בחדרה אשר בבית הוריה, היא מגוללת בהומור את סיפור חייה וסיפור חייהם של הסובבים אותה. אמה, מרים יעקובוביץ', היא המטפלת בבתה ציפורה במשך עשרים שנה תמימות עד למפנה המפתיע המתרחש בסופה של העלילה שצחוק מר ועצב משמשים בו בערבוביה.

הרומן מתאר דמויות שונות הפועלות בסביבתה של הגיבורה המציגות כל אחת בדרכה, חלק מהחברה החרדית המתנהלת על פי נורמות נוקשות ומוכתבות. עולם בדיוני מתואר באמצעי עיצוב הומוריסטיים שונים, מהם מעוררי צחוק ומהם מעוררי מחשבה. לדעת חוקרי הומור, ההומור הוא כלי חיוני והכרחי בהישרדותו של האדם ומעניק לו ויטליות וכוח להמשך תפקודו.

המחקר מבקש לבחון את ההומור שמייצרת הגיבורה ואת משמעויותיו בעצם מעשה השכיבה במיטה כצמח, את האפיונים ההומוריסטיים כפי שהם באים לידי ביטוי בעולמה, המסייעים לה להישאר נטועה במרחב הפסיבי. כן ייבדקו מאפיינים הומוריסטיים בעולמה של אמה המטפלת בה, מרים יעקובוביץ'. פייגי ומרים משתייכות לחברה החרדית שמתקיימת בתוך החברה הישראלית המתוארת ברומן בבחינת "צבת בצבת עשויה", ולפיכך ייבדקו אף מאפיינים הומוריסטיים במרחב החרדי, זאת לעומת מאפיינים הומוריסטיים בחברה הישראלית כפי שהיא מתוארת בטקסט הבדיוני.

* ד"ר עופרה מצוב-כהן, חוקרת ספרות, המחלקה למורשת ישראל, אוניברסיטת אריאל ofmc45@gmail.com